

Розділ 4

Макроекономічні механізми

УДК 323.65

О.А. Кириченко, В.Д. Кудрицький

Вплив зовнішніх боргів на економічну безпеку українських банків

У статті досліджено вплив зовнішньої заборгованості на економічну безпеку банківської системи України, визначено основні причини накопичення зовнішніх боргів, вказано шляхи мінімізації ризиків, пов'язаних з надмірним рівнем зовнішньої заборгованості банків.

Ключові слова: банківська система, зовнішня заборгованість, інструменти зовнішніх запозичень, фінансові ризики.

Постановка проблеми. В умовах широкомасштабної фінансової кризи, яка охопила банківську систему України, гостро постає питання забезпечення економічної безпеки банківської системи нашої держави. Дана проблема має серйозний макроекономічний, соціальний та стратегічний підтекст.

Одним із найважливіших чинників економічної безпеки банківської системи України на сьогодні є стан зовнішньої корпоративної заборгованості банків, що в умовах нестабільності курсу національної валюти створює значні ризики для всієї фінансової системи та економіки в цілому.

У період з 2006 по 2008 рік у банківській системі відбувалися два ключові, взаємозв'язані процеси. По-перше, це збільшення частки іноземного капіталу на банківському ринку України. По-друге, це інтенсивне здійснення зовнішніх запозичень для фінансування активних операцій кредитування на внутрішньому ринку. Лише за три роки зовнішня заборгованість банків України, деномінована в іноземних валютах (переважно в доларах США), збільшилася майже у сім разів.

Таке стрімке збільшення зовнішнього боргового тягаря на українську банківську систему було обумовлено зростанням внутрішнього ринку кредитних послуг, зокрема, розвитком іпотечного та споживчого кредитування, а також інтенсифікації кредитування інвестиційних потреб великого бізнесу.

Фінансово-економічна криза, яка дійшла до України восени 2008 року, виявила, що стрімке нагромадження зовнішніх кредитів, велика частка яких являли собою внутрішні трансферти від транснаціональних банків своїм філіям в Україні, не мало під собою достатніх економічних підстав і не супроводжувались ретельним фінансовим плануванням. Переважання в активних операціях банків спекулятивної складової

Кириченко Олександр Анатолійович, доктор економічних наук, професор, головний науковий консультант інституту законодавства Верховної Ради України (м. Київ); Кудрицький Володимир Дмитрович, старший аудитор ТОВ «Легіс-Аудит» (м. Київ).

спиралося на впевненість, по-перше, у можливості майбутнього рефінансування власних позик і, по-друге, на оптимістичних прогнозах зростання ринку банківських послуг України.

Це призвело до того, що після закриття зовнішніх джерел фінансування українські банки виявилися не в змозі ні погашати власні кредити, ані рефінансувати їх, навіть під збільшені відсотки. Ті фінансові установи, які активно залучали зовнішні кредити, опинилися на межі дефолту.

Аналіз досліджень і публікацій. Масштабність і системний характер процесів, спричинених надмірним нагромадженням зовнішньої заборгованості банків, визначають необхідність дослідження впливу зовнішніх боргів банків на їх економічну безпеку. Тільки усунення негативних ефектів зовнішнього боргового тягаря відкриє можливість відновити банківський ринок і тим самим забезпечити вітчизняну економіку кредитними ресурсами, яких вона так гостро потребує.

Зовнішні запозичення банків та загалом корпоративного сектору України досліджували Шелудько Н.М. [4; 16], Вахненко Т.П. [7; 6], Береславська О.І. [4], Зимовець В.В. [4]. Тенденції фінансового ринку України в контексті економічної безпеки розглядали Барановський О.І. [3], Баженова О.Е. [1], Мокій А.І. [14], Флейчук М.І. [14]. Організацію та управління економічною безпекою на підприємстві аналізували Захаров О.І. [9], Пригунов П.Я. [9]. Методологічні основи фінансової та економічної безпеки підприємств реального сектору економіки та банків досліджували Коваленко В.В. [13], Кириченко О.А. [12; 15], Барановський О.І. [3].

Основні результати дослідження. Під поняттям «економічна безпека банків» мають на увазі сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційних банків дії чи обставини, попереджені чи зведені до такого рівня, при якому вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банківської системи, збереженню й відтворенню її майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банками статутних цілей [3].

Умовно можна виділити фінансову безпеку двох типів [12]:

- відсутність небезпеки, тобто наявності потенційних загроз для функціонування банку;
- реальна захищеність від небезпек внаслідок дії економічних та фінансових механізмів, які нейтралізують негативний вплив загроз.

Аналіз наукової літератури, де аналізується фінансова та економічна безпека банку [3; 9; 12; 13; 14; 15], дає змогу виділити такі фактори економічної безпеки:

- рівень ліквідності;
- ступінь впровадження інновацій;
- збереження активів;
- забезпечення прибутковості;
- охорона інформації;
- забезпечення високої винагороди персоналу;
- кваліфікація співробітників;
- організаційна система банків тощо.

Крім того, визначимо основні показники економічної безпеки та їх порогові значення (табл. 1).

Як бачимо, важливою складовою економічної безпеки банків та банківської системи України в цілому є її фінансовий стан. Із розгортанням потужної фінансово-економічної кризи в Україні восени 2008 року стало очевидним, що фінансовий стан банків України

значною мірою обумовлюється зовнішнім борговим тягарем, що утворився внаслідок експансивного розвитку минулих років. Цей процес необхідно розглянути детальніше.

Таблиця 1 – Основні показники економічної безпеки банківської системи України та їх порогові значення

Показник	Порогове значення
Грошова маса, % від ВВП	50
Обсяг готівки, % від ВВП	4
Обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % від ВВП	не менше 30
Максимальна ставка відсотка по кредиту	10
Мінімальний прибуток на середньорічний капітал, %	15
Мінімальний прибуток на середньорічні активи, %	3
Рівень сумнівної заборгованості у кредитному портфелі, %	Не більше 10
Адекватність капіталу, %	Не менше 15
Максимальна частка іноземних пасивів, деномінованих в одній валюті, %	50

Протягом 2006-2008 р. банківський ринок України переживав бурхливе зростання, обумовлене різким збільшенням попиту населення на споживчі кредити та підприємств – на кредити для інвестування в розширення, модернізацію, купівлю бізнесу.

Відсутність значного досвіду у фінансовому плануванні, а також низка інституційних факторів (як-от практика видання кредиту за схемою «відкату») призвела до безконтрольного та дуже інтенсивного кредитування резидентів української економіки. І оскільки внутрішніх ресурсів для задоволення внутрішнього попиту на кредити виявилось замало, банки стали активно залучати зовнішні фінансові ресурси, які могли бути навіть дешевшими за внутрішні.

Ці тенденції можна простежити у таблиці 2, яка сформована за даними Національного банку України [8].

Таблиця 2 – Динаміка заборгованості банківського сектору України в розрізі фінансових інструментів, млрд дол. США

	Станом на дату			
	01.01.2006	01.01.2007	01.01.2008	01.10.2008
Боргові цінні папери	1,2	3,3	6,5	6,9
Кредити	3,1	8,9	16,6	28,7
Валюта та депозити	1,3	1,8	2,7	6,5

З 01.01.2006 по 01.10.2008 тільки обсяг зовнішніх кредитів зріс більш ніж у 9 разів. Стрімко зростала також заборгованість за емітованими цінними паперами та валютою і депозитами, отриманими з-за кордону.

Таке стрімке нарощування зовнішнього боргу відбувалося на основі неявного припущення українських банківських менеджерів про можливість постійного рефінансування власних зовнішніх зобов'язань. Тобто у більшості вони розраховували у фінансових планах банків на постійні процентні виплати плюс виплати поточної частини довгострокового зовнішнього боргу. Необхідність виплати всієї суми боргу, а не лише його поточної частини, не закладалася у фінансові плани більшості українських банків.

При розгортанні світової фінансової кризи іноземні джерела кредитування різко закрилися, що поставило всі українські банки у загрозливе становище, оскільки рефінансувати власні кредити стало неможливо. Дану ситуацію можна було передбачити заздалегідь, адже у світі криза розпочалася на рік раніше, ніж в Україні. Проте активне нарощування зовнішнього боргу українськими банками відбувалося протягом 3 кварталів 2008 року, аж до моменту, коли зовнішні кредитори покинули український банківський ринок.

За даними Національного банку України [8], станом на кінець третього кварталу 2008 р. зовнішній борг банківського сектору зріс на 11,1 млрд дол. США і досяг 42,1 млрд дол. США (39,9% від валового зовнішнього боргу та 22,5% від ВВП), що в 1,4 рази більше, ніж на початок 2008 р. Заборгованість банків за звітний період зросла головним чином за рахунок зростання зобов'язань за: кредитами – на 8,3 млрд дол. США (на 40,4%); депозитами та залишками коштів на лоро-рахунках нерезидентів в українських банках – на 3 млрд дол. США (на 85,2%).

Протягом 2008 р. продовжувалася тенденція зростання частки довгострокових зовнішніх зобов'язань сектору, яка збільшилась у порівнянні з початком року з 62,1 до 69,4%. Для банківського сектору найпоширенішим фінансовим інструментом зовнішніх запозичень залишаються кредити (68,2% на 01.10.2008 проти 66% на початок року) та валюта і депозити, частка яких зросла за звітний період з 11,3% до 15,4%.

Загалом дана тенденція мала позитивний ефект і у 2009 р., зменшивши загрозу дефолту фінансових установ протягом 2009 р. Проте необхідно брати до уваги, що якщо криза триватиме і у 2010 р., частина довгострокових зобов'язань, строк яких спливає у 2010 р., буде висунута кредиторами українським банкам для погашення.

Крім того, існує загроза, яку несе в собі збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України: таке збільшення призводить до різкого зростання зовнішніх зобов'язань, що в умовах нестабільності курсу є вкрай небажаним [6; 7].

Від'ємна зовнішня фінансова позиція українських банків свідчить про ризики для капіталу, за рахунок якого такий дефіцит може перекриватися. Для деяких банків капітал може стати від'ємним, що автоматично означає їх банкрутство.

Посилення кризових явищ у банківській системі України призвело до необхідності ввести тимчасову адміністрацію від НБУ до фінустанов, які не здатні самостійно забезпечити власну платоспроможність. Їх перелік поданий нижче в табл. 3.

Втім даним переліком не вичерпується кількість банків, які відчувають проблеми з ліквідністю та платоспроможністю. До них також треба віднести банк «Фінанси та кредит», який до початку червня був одним із претендентів на рекапіталізацію. Даний банк протягом 2006-2008 рр. активно залучав синдіковані кредити та випускав єврооблігації. Основними організаторами синдікованих кредитів були "Standard Bank Plc", "Bayerische Landesbank", "Banco Finantia" та ін. Синдіковані кредити залучалися за плаваючою ставкою LIBOR, причому якщо надбавка за ризик у 2006-2007 рр. становила 2,1-2,95%, то у 2008 – всього 1,95%. Загальний обсяг залучених синдікованих кредитів

склав близько 300 млн дол., в той час як номінальна вартість випущених єврооблігацій – 100 млн дол. І хоча на початку 2009 р. перспективи виплати зовнішніх боргів банком «Фінанси та кредит» мали сумнівний вигляд, покращення фінансового становища клієнтів банку влітку 2009 р. призвело до того, що банк суттєво відновив власну зовнішню платоспроможність.

Таблиця 3 – Банки України, в яких станом на 01.06.2009 р
було введено тимчасову адміністрацію від НБУ

	Назва банку
1	ТОВ „Укрпромбанк”
2	АКБ „Національний кредит”
3	АКБ «Київ»
4	ВАТ КБ «Надра»
5	ТОВ „Західкомбанк”
6	АКБ «Одеса-банк»
7	АКБ «Трансбанк»
8	ВАТ «БІГ Енергія»
9	ВАТ «РОДОВІД БАНК»
10	АБ «Банк регіонального розвитку»
11	ВАТ КБ «АРМА»
12	ВАТ «Селянський комерційний банк «Дністер»
13	ВАТ «Національний стандарт»
14	АКБ «Європейський»
15	ВАТ АБ «Укргазбанк»

Дещо інша ситуація з банком «Надра». Обсяги зовнішньої заборгованості даної фінустанови оцінюються приблизно в 1 млрд дол., з яких вже у 2009 р. банк мав виплатити близько 480 млн дол. При цьому банк «Надра» зіткнувся зі значними проблемами з ліквідністю, які підвели його до необхідності отримати кошти у держави через механізм рекапіталізації. Проте однією з основних умов рекапіталізації є реструктуризація зовнішнього боргу. У травні 2009 року з цього приводу були проведені переговори з найбільшими зовнішніми кредиторами банку, серед яких Fidelity, MetLife, Bankinvest та Schroders. Проте механізм реструктуризації, запропонований менеджментом банку (конвертація боргових зобов'язань в капітал) не влаштував кредиторів, оскільки оцінка вартості банку «Надра» виявилася завищеною, і навіть 100% конвертація боргів у акції не змогла б забезпечити покриття заборгованості.

Значних проблем зазнають й інші претенденти на рекапіталізацію – «Київ» та «Укрпромбанк». Дані фінустанови станом на 01.06.2009 р. мали від'ємний капітал, що робить перспективи їх відродження вельми сумнівними. Особливо це стосується «Укрпромбанку», який до того ж має катастрофічну частку проблемних кредитів у загальному портфелі – близько 40%. При цьому загальна зовнішня заборгованість даної фінустанови становить близько 120 млн дол. Зовнішні запозичення представлені в основному синдикованими кредитами, організаторами яких були "Landesbank" та "Standard Bank plc". У рамках підготовки до рекапіталізації з боку держави «Укрпромбанк» та банк «Київ» зменшили власні статутні капітали в сотні разів,

Розділ 4 Макроекономічні механізми

привівши їх у відповідність до розміру регулятивних капіталів та полегшивши державі процес входження до структури їх власності. Разом з тим станом на кінець червня проблема реструктуризації зовнішньої заборгованості цих фінустанов вирішена не була, що створює додаткові ризики для держави як для нового їх власника.

Проблеми з виплатою зовнішніх боргів, які активно накопичувалися в минулому, мають банк «Родовід» та «Укргазбанк», які разом з банком «Київ» затверджені урядом на рекапіталізацію. «Родовід Банк» активно залучав як синдіковані кредити (кредиторами, окрім інших, виступали "Nederlandse Financierings-Maatschappij Voor Ontwikkelingslanden N.V." та "Deutsche Investitions – UND Entwicklungsgesellschaft MBH") за високими процентними ставками (LIBOR+3,95%), так і фінансування за рахунок розміщення облігацій (близько 500 млн грн) під 13,5% річних. «Укргазбанк» протягом 2006–2008 років залучив три синдіковані кредити загальною вартістю близько 89 млн дол. за ставкою LIBOR та премією від 2,7% до 3,25%. Основним організатором синдикатного кредиту був лондонський "Standard Bank Plc", а також "WestLB AG". Крім того, фінустановою був розміщений випуск облігацій на суму близько 100 млн грн.

Як бачимо, основним інструментом залучення кредитів «проблемними» банками було синдіковане кредитування, яке доповнювалося випусками облігацій. При цьому основними організаторами синдикатів були декілька основних західних фінустанов, зокрема "Standard Bank Plc" та "Landesbank". Саме з ними український уряд та менеджмент банків має вести переговори з приводу реструктуризації зовнішньої заборгованості.

Для підбиття підсумків аналізу фінансового становища найбільш «проблемних» банків України наведемо деякі показники з їхньої звітності, опубліковані на офіційному сайті НБУ (табл. 4).

Таблиця 4 – Фінансові показники найбільш «проблемних» банків України станом на 01.10.2009, тис. грн

	Назва банку	Всього зобов'язання	Боргові цінні папери	Інша заборгованість	Частка проблемних кредитів	Прибуток поточного року	Усього власний капітал
1	ВАТ КБ «Надра»	26 792 554	254	4 582 304	7,4%	-557 535	1 280 933
2	ВАТ «Фінанси і кредит»	15 839 688	–	518 411	4,6%	224	2 476 646
3	ТОВ „Укрпромбанк”	12 345 743	20 566	1 126 699	39,8%	-4 441 364	-2 515 597
4	ВАТ АБ «Укргазбанк»	11 039 865	255 112	181 720	4,9%	4 162	1 456 011
5	ВАТ «РОДОВІД БАНК»	9 750 080	92 566	85 381	3,2%	1 529	1 237 712
6	АКБ «Київ»	4 053 980	–	–	13,0%	-382 009	207 999

З табл. 4 видно, що основна сума боргу може бути «захована» у рядок звітності під назвою «Інша заборгованість». Сюди теоретично могли потрапити синдіковані кредити, залучені «проблемними» банками. Крім того, одразу стає помітним, що частка проблемних кредитів у даних банків є дуже високою – в той час як в середньому по ринку станом на 01.10.2009 р. вона становила близько 4%, то для «проблемних» банків розрахована нами середньозважена на активи частка проблемних кредитів становить

9,9%. При цьому даний показник розраховувався на основі бухгалтерських даних, які можуть суттєво занижувати реальну частку сумнівних кредитів.

Державні заходи щодо врегулювання зовнішньої заборгованості «проблемних» банків повинні враховувати поточні кризові умови функціонування фінансової системи в цілому, а саме:

- обмежені можливості рефінансування зовнішніх кредитів та відсутність попиту зовнішніх інвесторів на акції українських банків;
- стійкий дефіцит платіжного балансу України;
- обмежені можливості використання золотовалютних резервів НБУ внаслідок обмежень, накладених МВФ, та фінансових проблем зарубіжних фінансових установ, на рахунках яких ці резерви розміщені;
- високий курс долара та євро, в якому деномінована більшість зовнішніх кредитів українських банків, по відношенню до національної валюти;
- розбалансованість державного бюджету;
- падіння довіри населення до банківської системи;
- внутрішні ризики «проблемних» банків, спричинені масовим відтоком депозитів, розміщених у цих банках вітчизняними вкладниками;
- недосконала система ризик-менеджменту «проблемних» банків та низька інформативність їхньої фінансової звітності;
- можливість недобросовісної поведінки власників «проблемних» банків, які бажають зафіксувати власну поточну фінансову позицію та вийти з бізнесу за мінімальних втрат.

Висновки. Виходячи з цього, можна сформулювати такі рекомендації стосовно державних заходів щодо розв'язання проблеми зовнішньої заборгованості «проблемних» банків:

1. Зміна підходів до рекапіталізації. Уряду України рекомендується встановити чіткі та прозорі критерії входження держави як власника до капіталу «проблемних» банків. Основним критерієм такого входження пропонується визначити нульовий або від'ємний капітал банку. Оскільки основними носіями бізнес-ризиків повинні бути власники банку, рекапіталізація з боку держави є доцільною лише в тому разі, коли власники витратили увесь капітал, який вони вклали у свій бізнес. Це дасть змогу оптимізувати витрати держави, оскільки банк, що має додатний капітал, потенційно спроможний розраховуватися зі своїми кредиторами. Крім того, Уряду України рекомендується розробити модель оцінки власної частки у капіталі банку при здійсненні рекапіталізації. В разі, якщо рекапіталізації підлягають лише банки з нульовим або від'ємним капіталом, оцінка їхньої вартості на основі капіталу втрачає економічний сенс. На нашу думку, така оцінка має враховувати сукупність ключових параметрів бізнесу банку, зокрема ринкова частка, розгалуженість мережі філій та відділень, частка проблемних кредитів, фінансові результати за останні п'ять років, асортимент послуг, вартість капіталу, визначена за допомогою методики WACC (Weighted Average Cost of Capital – середньозважена вартість капіталу) тощо.

2. Вдосконалення державних заходів щодо повернення грошей вкладникам «проблемних» банків. Уряду України пропонується здійснювати компенсації вкладникам «проблемних» банків не опосередковано, шляхом рекапіталізації останніх, а напряму, через спеціально створену і контрольовану державою установу, яку б централізовано акумулювала державне фінансування та розподіляла його серед вкладників за прозорою методикою. При визначенні реципієнта та розміру компенсації

мають враховуватися такі параметри: розмір вкладу, фінансове становище вкладника, термін його депозиту, ризик, який брав на себе вкладник, розміщуючи свої кошти в банку (визначений з урахуванням відсоткової ставки на депозит) тощо.

3. Оптимізація валютної політики Національного банку України. Національному банку України рекомендується здійснювати управління валютним курсом з урахуванням обсягів та строків виплати комерційними банками України зовнішніх боргів. Незважаючи на те, що у довго- та середньостроковій перспективі управління валютним курсом має здійснюватись передусім з урахуванням макроекономічних показників економічного розвитку та тренду зміни попиту і пропозиції на іноземну валюту на внутрішньому фінансовому ринку, оперативне управління валютним курсом за умов ризиків зовнішніх дефолтів окремих комерційних банків має враховувати необхідність оптимізації вартості виплат за зовнішнім боргом, які мають бути здійснені даними фінустановами. Так, наприклад, у вересні 2009 року очікується велика серія виплат українських позичальників за зовнішніми боргами. Національному банку України рекомендується розглянути можливість зниження курсу долара та євро по відношенню до національної валюти з метою мінімізації ризиків, пов'язаних з такими виплатами. Для забезпечення поступового зниження курсу вищезазначених валют Національному банку України рекомендується вже з початку липня починати здійснювати валютні інтервенції та плавно збільшувати кількість іноземної валюти, яка обертається на фінансовому ринку країни.

4. Оптимізація монетарної політики. Подолання кризових явищ, пов'язаних з погашенням «проблемними» банками зовнішніх кредитів, потребує переорієнтації монетарної політики. Зниження ризику технічних дефолтів таких банків значною мірою залежить від підтримки, яку їм може надати внутрішній ринок. Перебіг кризи в Україні яскраво продемонстрував, що залучення депозитів на внутрішньому ринку у короткостроковій перспективі в умовах тотального падіння довіри населення до банківської системи можливе лише шляхом проведення політики «дорогих грошей». При здійсненні економічного вибору між вкладенням вільних коштів до комерційних банків та утриманням цих коштів поза банківським обігом економічні агенти враховують зменшення вартості цих коштів з часом. Забезпечення Національним банком України високих процентних ставок підвищує привабливість депозитів для потенційних вкладників. Крім того, така політика чинить тиск на інфляцію, приводячи її до економічно оптимального рівня. В цих умовах створюється додатковий тиск на обсяг інвестицій, які здійснюються підприємствами, проте падіння сукупного внутрішнього попиту та відповідно виробництва дозволяє більшості підприємств у короткостроковій перспективі нарощувати виробництво на базі наявних основних фондів, не здійснюючи великих капітальних вкладень. Втім, при досягненні докризового рівня виробництва політика «дорогих грошей» пригнічуватиме зростання ВВП і має бути скоригована з урахуванням збільшення потреб підприємств у дешевих кредитах.

5. Зміна підходів до рефінансування «проблемних» банків. Значні обсяги виплат за зовнішніми кредитами українських банків зумовлюють необхідність розроблення короткострокової тактики рефінансування, яке надається Національним банком України. Так, рефінансування має стати цільовим та надаватися в основному під погашення зовнішніх боргів. Виплати за внутрішніми депозитами вкладникам «проблемних» банків рекомендується здійснювати відповідно до схеми, описаної у п.1. Крім того, рефінансування пропонується здійснювати у гривнях задля уникнення спекуляцій з боку «проблемних» банків на різниці між валютним курсом, за яким надається рефінансування,

та ринковим валютним курсом. Крім того, це дасть можливість Національному банку України отримувати виплати за наданим рефінансуванням відповідно до умов ринку, без преференцій окремим банкам, які його отримали.

6. Посилення контролю за діяльністю тимчасових адміністраторів. Національному банку України рекомендується посилити відповідальність тимчасових адміністраторів за результати власної роботи. Це знизить ризик недобросовісної поведінки таких посадовців у тому випадку, якщо вони є інсайдерами по відношенню до банку, оперативне управління яким вони здійснюють. Крім того, пропонується запровадити прозору процедуру визначення тимчасових адміністраторів з метою недопущення призначення на цю посаду осіб, які мають ділові або інші стосунки з власниками банків і можуть бути запідозрені у сприянні останнім у виведенні їх капіталу з банку, переведенню коштів банку в офшорні зони тощо. Рекомендується запровадити рамкову схему, за якою тимчасові адміністратори мають формувати пріоритетність виплат за внутрішніми та зовнішніми боргами і здійснювати моніторинг дотримання останніми даної схеми.

7. Покращання якості фінансової звітності комерційних банків та розкриття іншої суттєвої інформації. Національному банку України рекомендується вжити заходів для забезпечення більшої прозорості звітності банків, передусім тих, які є «проблемними» та фінансова звітність яких не підтверджена міжнародною аудиторською фірмою з солідною репутацією. Крім того, Національному банку України рекомендується вжити жорстких заходів для спонукання «проблемних» банків до розкриття правдивої інформації про своїх кінцевих власників. Верховній Раді України рекомендується розглянути можливість внесення змін до законодавства, які б зобов'язували комерційні банки надавати таку інформацію.

8. Покращання якості кредитного портфеля банків та підвищення довіри до банківської системи у середньо- та довгостроковій перспективі. Верховній Раді України рекомендується внести зміни до чинних нормативно-правових актів, які б унеможлилювали обмеження для комерційних у використанні застави за наданими кредитами для їх погашення. «Проблемні» банки, які протягом 2005-2008 років активно нарощували портфель низькоякісних кредитів, потребують даного кроку для підвищення коефіцієнта повернення наданих кредитів та відповідно покращання власної ліквідності. Це, у свою чергу, вивільнить частину коштів, необхідних для погашення зовнішніх позик. Крім того, Верховній Раді України пропонується розглянути можливість внесення змін до законодавства, які б обмежували можливість заборони на зняття депозитів населенням. У ситуації, що склалася наприкінці червня 2009 року, при знятті мораторію на зняття депозитів серйозного відтоку депозитів очікувати не варто, оскільки основна кількість не схильних до ризику вкладників вже вилучила свої кошти з банківської системи. Натомість такий крок підвищить довіру до банківської системи в цілому, що через деякий час призведе до поживлення на депозитному ринку України.

1. *Баженова О. Е.* Економічна безпека України: сучасний етап / О. Е. Баженова // Банківська справа. – 2008. – № 1. – С. 52–61.
2. *Банки нарешті почали віддавати валютні борги.* Стаття з сайту Express.ua <http://www.expres.ua/articles/2009/01/30/30882/>.
3. *Барановський О. І.* Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський. – К. : Національний торговельно-економічний університет, 2004. – 759 с.

Розділ 4 Макроекономічні механізми

---

4. Береславська О. І. Доларизація кредитного ринку в Україні: причини і наслідки / О. І. Береславська, В. В. Зимовець, Н. М. Шелудько // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 3. – С. 117–130.
5. *Бюлетень* Національного банку України за лютий 2009 року.
6. Вахненко Т. П. Зовнішні боргові зобов'язання у системі світових фінансово-економічних відносин / Т. П. Вахненко. – К. : Фенікс, 2006. – 536 с.
7. Вахненко Т. П. Зовнішні корпоративні запозичення та ризики для фінансової стабільності / Т. П. Вахненко // Дзеркало тижня. – 2008, 22 лютого. – № 6.
8. Довідка щодо зовнішнього боргу України станом на 01.10.2008 р. Матеріали з офіційного сайту Національного банку України. <http://bank.gov.ua>.
9. Захаров О. І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності: навч. посібник / О. І. Захаров, П. Я. Пригунов. – К., 2008. – 257 с.
10. Зовнішній борг і безпека країни. Стаття http://www.epravda.com.ua/news/478e6d613ebd8/view_print/.
11. Зовнішній борг України. Матеріали з офіційного сайту Національного банку України. <http://bank.gov.ua>.
12. Кириченко О. А. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці / О. А. Кириченко, Ю. Г. Кім // Актуальні проблеми економіки. – 2008 р. – № 12.
13. Коваленко В. В. Науково-методологічні основи фінансової стабільності банківської системи та індикатори її оцінки // Фінанси України. – 2008. – № 7.
14. Мокій А. І. Зміцнення економічної безпеки держави у процесі поглиблення євроінтеграції (валютно-кредитні та фінансові аспекти). / А. І. Мокій, М. І. Флейчук. Національний інститут стратегічних досліджень, 2008.
15. Кириченко О. А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / Кириченко О. А., Сідак В. С. та ін. – К. : Університет «Крок», 2008. – 403 с.
16. Шелудько Н. М. Зовнішні запозичення банків України: проблеми та перспективи. http://www.ief.org.ua/Arjiv_EP/Sheludko107.pdf.

Отримано 21.12.2009 р.

А.А. Кириченко, В.Д. Кудрицкий

Влияние внешних долгов на экономическую безопасность украинских банков

В статье исследовано влияние внешней задолженности банков на экономическую безопасность банковской системы Украины, определены основные причины накопления внешних долгов, указаны пути минимизации рисков, связанных с излишним уровнем внешней задолженности банков.

Ключевые слова: банковская система, внешняя задолженность, инструменты внешних заимствований, финансовые риски.